

(повне найменування головного закладу вищої освіти)
Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича»
(повна назва відокремленого структурного підрозділу)

Чернівці, 2020 рік

Силабус навчальної дисципліни**“Мистецтво добра”**

(назва навчальної дисципліни)

складений відповідно до освітньо-професійної програми

“Право”

(назва освітньо-професійної програми)

затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Протокол № 5 від «25» травня 2020 року) та введеної в дію наказом ректора №142 від «27» травня 2020 року.

Розробники: (вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені (педагогічні) звання)

викладач I-ї кваліфікаційної категорії, І.В. Пержун

Профайл викладача (-ів)

<http://college-chnu.cv.ua/article/5f80768ed6f28212d7d8b02c>

E-mail

i.perzhun@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle

<https://moodle.chnu.edu.ua/user/profile.php?id=1596>

Консультації

понеділок з 15:00 до 16:00

Силабус навчальної дисципліни обговорено та узгоджено на засіданні циклової комісії

гуманітарних та суспільних дисциплін

Протокол № ____ від “ ____ ” _____ 20__ року

Голова циклової комісії

(підпис)

М.М. Сіваков

(ініціали та прізвище)

Схвалено Методичною радою ВСП «Фаховий коледж ЧНУ імені Юрія Федьковича»

Протокол № ____ від “ ____ ” _____ 20__ року

Голова методичної ради

(підпис)

О.Я. Білокрила

(ініціали та прізвище)

ПЕРЕЗАТВЕРДЖЕНО

Протокол № ____ від _____, 20__ р.

(підпис)

(ініціали та прізвище голови ЦК)

Протокол № ____ від _____, 20__ р.

(підпис)

(ініціали та прізвище голови ЦК)

Протокол № ____ від _____, 20__ р.

(підпис)

(ініціали та прізвище голови ЦК)

1. Загальні відомості про дисципліну

Анотація. Навчальна дисципліна «Мистецтво добра» має важливе значення в контексті формування особистості студента, його усвідомлення себе як істоти моральної, становлення етики поведінки в суспільстві, індивідуальних цінностей, побудови власної гуманності. Предмет буде корисним для студентів усіх спеціальностей та галузей знань, є універсальним, бо зорієнтований на висвітлення етичних проблем людства за весь час його розвитку, вивчення теоретичних та практичних засад моральності, гуманності, добра.

Необхідність вивчення даної навчальної дисципліни в сучасному суспільстві спричинена низкою кризових явищ, серед яких:

- 1) падіння рівня моральності як окремої людини, так і цивілізації в цілому;
- 2) втрата індивідуальності, внаслідок поширення глобальних процесів;
- 3) існування особи в суперечності з власною природою;
- 4) популярність та культ аморальності, згубних звичок, деструктивних цінностей;
- 5) потяг до успіху, багатства, слави будь-якими методами;
- 6) високий рівень конфліктності в суспільстві внаслідок неповаги та егоїзму;
- 7) орієнтація на матеріальні блага, занепад духовності, культури, інтелектуальності;
- 8) нездатність суспільства, батьківського виховання вирішити ці проблеми.

Під час вивчення навчальної дисципліни «Мистецтво добра», студенти отримують знання з теорії моральності в історичному аспекті від найдавніших часів до сьогодення, у різних цивілізаційних та соціокультурних умовах. Вивчають світ не через призму війн, революцій, повстань, анексій, бунтів, зрад, брехні та політиканства, а на основі добрих справ визначних людей, їх творчої, продуктивної діяльності. Висвітлення етичного доробку людства протягом всієї історії покликане сформувати в студентському середовищі оптимізм та впевненість у завтрашньому дні, долучити кожного з них до усвідомлення важливості всебічного морального розвитку, без якого людина не може стати успішним студентом, хорошим другом, приємним співрозмовником, відповідальним сім'янином, активним громадським учасником, патріотом рідної землі та професіоналом своєї справи.

Мета. Мету викладання навчальної дисципліни «Мистецтво добра» можна подати у трьох аспектах:

а) наукова: вивчення основ етики, моралістики має стати основою розвитку світогляду сучасної людини, її орієнтиром поведінки незалежно від

обраної професії, стимулом саморозвитку як у внутрішньоособистісному аспекті, так і на соціальній арені;

б) загальноосвітня: вивчення основних досягнень світової, української теорій моральності, історії формування етичних вчень у контексті епох, структури людської доброти, можливостей її практичної реалізації в сучасному світі;

в) виховна: становлення культури особистості неможливе без прищеплення елементарних моральних якостей, тому навчальна дисципліна «Мистецтво добра» має вкласти свій внесок у виховання молодого людини як істоти моральної та культурної.

Завдання вивчення «Мистецтва добра» впливають із поставленої мети і виражаються у таких компетентностях:

- усвідомлення гуманістичних цінностей сучасного соціуму, важливості їх побудови;
- розуміння морального змісту власного існування;
- визначення необхідності розвитку особистісної культури;
- постійне здійснення етичного осмислення власних вчинків;
- виявлення моральних колізій буденного життя;
- прогнозування результатів власних дій та суспільного розвитку;
- бажання розв'язувати конфлікти опираючись на моральні норми та закони;
- реалізація стратегій і тактик етичного спілкування;
- усвідомлення важливості подолання егоїзму, неповаги, інтолерантності;
- утвердження оптимізму, альтруїзму, доброти людини.

Пререквізити. Для підвищення ефективності вивчення дисципліни «Мистецтво добра» здобувач освіти повинен до початку курсу мати знання з таких дисциплін: «Історія: Україна і світ», «Громадянська освіта».

Результати навчання. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- теоретичні засади вивчення моралі, основні категорії, функції добра у сучасному світі;
- приклади найбільш ранніх проявлень людського добра;
- основні принципи морально-етичної системи Давньої Індії через призму вивчення гуманістичних аспектів індійських релігій: ведизму, брахманізму, індуїзму, джайнізму, буддизму, сикхізму тощо;

- сутність та специфіку розуміння поняття добра у Давньокитайській філософській традиції: соціально-етичні та індивідуалістичні вчення конфуціанства й даосизму;
- проблеми вивчення природи та людини у період досократичної Греції;
- етику Сократа;
- утопічну систему Платона;
- модель ідеального суспільства Аристотеля;
- гуманістичні концепції кініків, скептиків, епікурейців та стоїків;
- морально-етичний зміст християнства як світової релігії;
- етичні ідеї патристів та схоластів;
- характеристики арабського гуманізму: ісламу як світової релігії;
- теорії християнського гуманізму епохи Реформації;
- сутність гуманізму та антропоцентризму доби Відродження;
- вчення ранніх соціалістів-утопістів;
- гуманістичні ідеї мислителів Нового часу: Ф. Бекона, Р. Декарта, Дж. Локка, Т. Гоббса, Д. Юма, Б. Спінози, Г. В. Лейбніца та ін.;
- етику І. Канта та інших німецьких класиків;
- теорії моралі французького Просвітництва;
- сутність соціалістичного гуманізму К. Маркса;
- проблеми людського добра у філософії А. Шопенгауера та Ф. Ніцше;
- діалектичний гуманізм психоаналізу З. Фрейда, К. Г. Юнга, Е. Фромма та ін.;
- екзистенціалізм як гуманістичну філософію;
- теорії добра в українській філософській думці;
- сучасні моральні концепції XXI ст.

вміти:

- аналізувати актуальність історії розвитку гуманізму в сучасному світі;
- орієнтуватись у вивчених концепціях добра;
- розрізняти різні теорії моралі, виокремлювати їх сильні та слабкі сторони;
- самостійно обдумувати проблеми людської моральності та робити власні висновки щодо них;
- використовувати отримані знання у формуванні власного «Я»;
- самостійно виокремлювати сучасні проблеми аморальності та кризи особистості;
- застосовувати вивчені моделі моральної поведінки у своїй життєдіяльності;
- практично здійснювати моральні вчинки;
- вирішувати конфлікти з позиції добра;
- усвідомлювати власну добру природу, формувати себе як істоту моральну;

- незважати на сучасні деструктивні цінності, згубні звички;
- визнавати переваги духовного над матеріальним;
- поступово опановувати мистецтво добра як головний орієнтир життя;

2. Опис навчальної дисципліни

2.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни “Мистецтво добра”						
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Вид підсумкового контролю
			Кредитів	Годин	Модулів	
Денна	3-4	5-8	3	90	2	ЗАЛІК

2.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

№ за/п	Теми	Усього годин
МОДУЛЬ 1		
1.	Тема 1. Пошуки моральності перших людей.	4
2.	Тема 2. Морально-етична система Далекого Сходу.	6
3.	Тема 3. Специфіка розуміння добра у Давньогрецькій науковій традиції	6
4.	Тема 4. Християнство як релігія милосердя	4
5.	Тема 5. Гуманізм епохи Відродження та Реформації	4
6.	Тема 6. Концепції людського добра мислителів Нового часу	6
7.	Тема 7. Проблеми вивчення моралі у XX ст.	6
8.	Тема 8. Концепції моралі XXI ст.	6
9.	Тема 9. Добро та любов в теоріях українських моралістів	4
Разом за модулем 1		46
МОДУЛЬ 2		
10.	Тема 10. Моральні орієнтації сучасної людини та суспільства	6
11.	Тема 11. Духовні та матеріальні чинники добра	6
12.	Тема 12. Природа людини: добра чи зла?	6
13.	Тема 13. Практичне втілення людського добра	8
14.	Тема 14. Вирішення сучасних конфліктів з позиції добра	6
15.	Тема 15. Гуманізація сучасної системи освіти	6
16.	Тема 16. Як бути доброю людиною в сучасному світі?	6
Разом за модулем 2		44
Усього за курс		90

2.2.1. Теми лекційних занять

№	Назва теми
Модуль 1. Світова спадщина людської моральності: теорія та практика	
1	Тема 1. Пошуки моральності перших людей.
2	Тема 2. Морально-етична система Далекого Сходу.
3	Тема 3. Специфіка розуміння добра у Давньогрецькій науковій традиції
4	Тема 4. Християнство як релігія милосердя
5	Тема 5. Гуманізм епохи Відродження та Реформації
6	Тема 6. Концепції людського добра мислителів Нового часу
7	Тема 7. Проблеми вивчення моралі у XX ст.
8	Тема 8. Концепції моралі XXI ст.
9	Тема 9. Добро та любов в теоріях українських моралістів
Модуль 2. Можливості проявлення добра на сучасному етапі розвитку людства	
10	Тема 10. Моральні орієнтації сучасної людини та суспільства
11	Тема 11. Духовні та матеріальні чинники добра
12	Тема 12. Природа людини: добра чи зла?
13	Тема 13. Практична орієнтація людського добра
14	Тема 14. Вирішення сучасних конфліктів з позиції добра
15	Тема 15. Гуманізація сучасної системи освіти
16	Тема 16. Як бути доброю людиною в сучасному світі?

2.2.2. Теми семінарських занять

№	Назва теми
Модуль 1. Світова спадщина людської моральності: теорія та практика	
1	Тема 1. Пошуки моральності перших людей.
2	Тема 2. Морально-етична система Далекого Сходу.
3	Тема 3. Специфіка розуміння добра у Давньогрецькій науковій традиції
4	Тема 4. Християнство як релігія милосердя
5	Тема 5. Гуманізм епохи Відродження та Реформації
6	Тема 6. Концепції людського добра мислителів Нового часу
7	Тема 7. Проблеми вивчення моралі у XX ст.
8	Тема 8. Концепції моралі XXI ст.
9	Тема 9. Добро та любов в теоріях українських моралістів
Модуль 2. Можливості проявлення добра на сучасному етапі розвитку людства	
10	Тема 10. Моральні орієнтації сучасної людини та суспільства
11	Тема 11. Духовні та матеріальні чинники добра
12	Тема 12. Природа людини: добра чи зла?
13	Тема 13. Практична орієнтація людського добра
14	Тема 14. Вирішення сучасних конфліктів з позиції добра
15	Тема 15. Гуманізація сучасної системи освіти
16	Тема 16. Як бути доброю людиною в сучасному світі?

2.2.3. Тематика індивідуальних завдань

№	Назва теми
1	Актуалізація світової спадщини людської моральності у сучасному світі
2	Шляхи розвитку доброти сучасної людини

2.2.4. Самостійна робота

№	Назва теми
1	Етико-соціальні вчення цивілізацій Шумеру, Вавилону, Персії
2	Етичні теорії досократичної Греції
3	Гуманістичні концепції кініків, скептиків, епікурейців та стоїків
4	Теорії добра середньовічної патристики та схоластики
5	Моралістика народів Африки
6	Етичні концепції Латинської Америки
7	Ісламський гуманізм
8	Розуміння добра у фентезі-романах Дж. Толкіна, А.Салковського, Дж. Мартіна та ін.
9	Утопії та антиутопії

3. Форми і методи навчання

Форми навчання дисципліни «Мистецтво добра» є:

- вербальні оглядові лекції, пояснення, розповіді з елементами ілюстрацій;
- активні дискусійні семінари;
- роботи в групах;
- заняття із застосуванням комп'ютерної та телекомунікаційної техніки;
- заняття-квести;
- інтерактивні заняття;
- інтегровані заняття;
- проблемні заняття тощо

Під час вивчення дисципліни «Мистецтво добра» перевага надається продуктивним методам, які спрямовані на активізацію і стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів. Серед них:

- проблемний виклад;
- презентації;
- проекти;
- мозковий штурм;
- кейс-стаді;
- ділові ігри;
- бесіди і дискусії;
- есе, висловлення власних думок студента;
- електронні лекції, семінари;
- дистанційні консультації та ін.

Використовується студентоцентрований, проблемно-орієнтований, діяльнісний, комунікативний, професійно-орієнтований, міждисциплінарний підходи до навчання.

Навчання здійснюється під час лекційних і семінарських занять, самостійної позааудиторної роботи з використанням сучасних інформаційних технологій навчання, консультацій з викладачем.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання. Необхідне обладнання та програмне забезпечення для виконання мети та завдань дисципліни: аудиторія, дошка, крейда, проектор, Інтернет.

4. Політика дисципліни

Під час вивчення навчальної дисципліни «Мистецтво добра», до студента ставляться наступні вимоги:

- не пропускати заняття без поважних причин;
- проявляти активність на лекційних та семінарських заняттях;
- бути зацікавленим щодо вивчення матеріалу;
- у процесі навчання формувати власну думку та її висловлювати;
- виконувати необхідний мінімум навчальної роботи;
- бути уважним, не відволікатись;
- дотримуватись норм та правил поведінки під час заняття;
- проявляти дисциплінованість, трудолюбивість, наполегливість тощо.

5. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю. Під час проведення навчальних занять використовуються такі форми і методи контролю:

- усне опитування: індивідуальне, фронтальне, групове;
- письмовий контроль: виконання текстових завдань, написання есе, рефератів, доповідей, презентацій тощо;
- підсумковий контроль: іспит.

Засоби оцінювання. Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання є:

- усні опитування;
- дискусії;
- контрольні роботи;
- тести;
- індивідуальні та дослідницько-творчі проекти;
- реферати;
- есе;
- презентації;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)																Кількість балів (залік)	Сумар на к-ть балів
ЗМ1									ЗМ2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	50	100
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	3	3	4		

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	зараховано
80-89	B	
70-79	C	
60-69	D	
50-59	E	
35-49	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. Питання до заліку

1. Дайте оцінку раннім пошукам моральності періодів палеоліту, мезоліту, неоліту.
2. Охарактеризуйте праукраїнську систему релігій та її моральні орієнтири.
3. Визначте моральну систему зороастризму.
4. Проаналізуйте концепції добра у релігіях Давнього Єгипту, Шумеру, Вавилону.
5. Дайте характеристику етиці ведизму.
6. Висвітліть теоретичні моральні надбання індуїзму.
7. Проаналізуйте джайнізм та його головні принципи.
8. Охарактеризуйте буддистські етичні вчення.
9. Визначте дзен-буддизм як найбільш гуманістичну релігію.
10. Проаналізуйте морально-етичну та соціальну систему конфуціанства.
11. Дайте оцінку етичній теорії Лао Цзи.
12. Охарактеризуйте концепцію любові та ненависті Емпедокла.
13. Висвітліть етику Сократа.
14. Дайте характеристику утопії Платона.
15. Висвітліть модель ідеального суспільства Аристотеля.
16. Охарактеризуйте етику Аристотеля.
17. Проаналізуйте теорії добра кініків, скептиків, епікурейців та стоїків.
18. Визначте основні ідеї християнства як релігії милосердя та любові.
19. Поясніть основні ідеї утопічних систем Т. Мора та Т. Кампанелли.
20. Дайте оцінку гуманізму та антропоцентризму епохи Відродження.
21. Дайте характеристику етичному вченню Дж. Локка.
22. Проаналізуйте етику Т. Гоббса.
23. Охарактеризуйте концепцію інтелектуальної любові Б. Спінози.
24. Поясніть поняття «гармонія» у етичному вченні Г.В. Лейбніца.
25. Висвітліть теорії рівності, свободи та братерства французьких просвітителів.
26. Розкрийте суть категоричного імперативу І. Канта.
27. Визначте сутність діалектичного гуманізму К. Маркса.
28. Висвітліть симптоми манії величчя людини у філософії А. Шопенгауера.
29. Дайте пояснення концепції надлюдини Ф. Ніцше.
30. Поясніть чому екзистенціалізм - це гуманізм.
31. Дайте оцінку оптимістичній психології З. Фрейда.
32. Розкрийте сутність гуманістичних теорій К.Г. Юнга та Е. Фромма.
33. Проаналізуйте концепцію свободи Е. Фромма.
34. Висвітліть суть двох орієнтацій сучасної людини: «мати» і «бути».
35. Охарактеризуйте модель ідеального суспільства Ж. Фреско.
36. Поясніть сутність моралі ХХІ ст. згідно Д.С. Соммера.
37. Дайте характеристику теоріям добра та любові в українській філософській думці.

38. Визначте «добро» та «зло» як суб'єктивні та об'єктивні категорії.
39. Охарактеризуйте поняття «моральність» та «аморальність».
40. Розкрийте роль культури у становленні людини як доброї істоти.
41. Зробіть аналіз моральним характеристикам сучасної людини.
42. Дайте характеристику духовному чиннику людського добра.
43. Проаналізуйте можливості моральної поведінки сучасної молодії людини.
44. Визначте які матеріальні обмеження стримують людину в її моральному розвитку.
45. Дайте оцінку деструктивним та аморальним цінностям сучасного суспільства.
46. Розкрийте суть природи людини як доброї чи злої істоти.
47. Поясніть поняття «творчість» та його значення у розвитку моралі особи.
48. Проаналізуйте чи може сучасна людина бути виключно доброю.
49. Опишіть процес трансформації добра з теорії у практичну діяльність.
50. Визначте суть конструктивної та деструктивної поведінки людини.
51. Висвітліть «об'єднання» та «роз'єднання» в процесі людської взаємодії.
52. Поясніть чи можливо вирішувати конфлікти з позиції добра?
53. Розкрийте значення освіти у формуванні моралі людини.
54. Проаналізуйте роль моральності у становленні фахівця.
55. Наведіть приклади моральних вчинків людей, що змінили світ на краще.
56. Охарактеризуйте сучасне блогерство в соц. мережах: розвиток чи деградація?
57. Розкрийте суть сучасним потягам людини до багатства, слави, влади.
58. Проаналізуйте поняття «продуктивна активність» у різних видах діяльності особи.
59. Визначте шляхи гуманізації сучасного суспільства.
60. Чи можливо побудувати ідеальне суспільство?

7. Рекомендована література

7.1. Базова (основна)

1. Бауман З. Моральна сліпота. Втрата чутливості у плинній сучасності [Текст] /З. Бауман, Л. Донскіс; [пер. з англ. О. Буценка]. – К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2014. – 280 с.
2. Бродецький О. Є. Основи етики : навч. посібник і хрестоматія / О. Є. Бродецький. - Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. - 248 с.
3. Вознюк Н. М. Етико-педагогічні основи формування особистості : навч. посібник / Вознюк Н. М. – К. : Центр навч. літератури, 2005. – 196 с.
4. Етика : навч. посіб. / Т. Г. Аболина, О. М. Лінчук [та ін.]. – Київ : Либідь, 1992. – 328 с.
5. Етика : навч. посіб. / В. О. Лозового, О. А. Стасевська, [та ін.] ; за ред. В. О. Лозового. – Київ : Юрінком Інтер, 2007. – 223 с.
6. Етика. Естетика. Навчальний посібник рекомендовано МОН України. Ред. Панченко В.І. – К.: Центр навчальної літератури, 2019. – 432 с.
7. Естетика поведінки / О. В. Лепешинська, Л. Р. Орданська, Р. М. Жукова [та ін.]. – Київ : Молодь, 1965. – 228 с.
8. Малахов В. Етика : навч. посіб. курс лекцій / В. А. Малахов. – 5-е вид. – Київ : Либідь, 2004. – 384 с.
9. Мовчан В. С. Етика: курс лекцій : навч. посібник / Мовчан В. С. – К. : Знання, 2007. – 483 с.
10. Нападиста В. Г. Історія етики в Україні (друга половина XIX – початок XX ст.) : навч. посібник / Нападиста В. Г. – К. : Либідь, 2004. – 239 с.
11. Прилуцька А. Є. Культурологія (культурологія, етика, естетика) : навч. посіб. / [А. Є. Прилуцька, Є. М. Корабльова]. – Харків : Торсінг плюс, 2009. – 288 с.
12. Тофтул М. Г. Етика : підручник / М. Г. Тофтул. – 2-ге вид., випр., допов. – Київ : Академія, 2011. – 437 с.
13. Цивілізаційні виміри моральності: зміна парадигм : [Монографія] / [В. А. Малахов та ін. ; відп. ред. В. А. Малахов] ; НАН України, Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди. – К. : Наукова думка, 2007. – 160 с.
14. Чередниченко В. І. Все починається з любові / Чередниченко В. І. – Дніпропетровськ : Промінь, 1989. – 150 с.
15. Юрій М. Етика : підручник / М. Ф. Юрій. – Київ : Дакор, 2006. – 320 с. – 966-8379-05-5

7.2. Допоміжна

16. Аболина Т. Г. Исторические судьбы нравственности: философский анализ нравственной культуры / Аболина Т. Г. – К. : Либідь, 1992. – 196 с.
17. Адорно Т. Проблемы философии морали [Текст] / Т. Адорно ; [пер. с нем. М.Л. Хорькова]. – М. : Республика, 2000. – 239 с.
18. Баумейстер А. Буття і благо [Монографія] / А. Баумейстер. – Вінниця : Т.П. Барановська, 2014. – 418 с.
19. Блощинська В. А. Етика: практикум : навч. посібник / Блощинська В. А. – К. : Центр навч. літератури, 2005. – 248 с.
20. Васильев В. Религии Востока. Конфуцианство, буддизм и даосизм. – М.: Эдиториал УРСС, 2016. – 192 с.
21. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / Вебер М. – К. : Основи, 1994. – 261 с.
22. Гильдебранд Д. Метафизика любви / Гильдебранд Д. – СПб. : “Алетейя” ТО “Ступени”, 1999. – 630 с.
23. Гусейнов А. А. Этика : учебн. пособие / А. А. Гусейнов, Р. Г. Апресян. – М. : Гардарики, 2002. – 472 с.
24. Гусейнов А. Краткая история этики / А. Гусейнов, Г. Иррлитц. – М. : Мысль, 1987. – 589 с.
25. Гусейнов А. Введение в этику / Гусейнов А. – М. : МГУ, 1985. – 208 с.
26. Дробницкий, О. Г. Моральная философия: избр. труды / О. Г. Дробницкий. – М.: Гардарики, 2002. – 520 с.
27. Дробницкий О. Г. Понятие морали: историко-критический очерк / Дробницкий Ю. Г. – М. : Наука, 1974. – 368 с.
28. Етика і політика: Проблеми взаємозв'язку / Малахов В. А., Єрмоленко А. М., Кисельова О. О. – К. : Стилос, 2001. – 215 с.
29. Этика : учебник / под. общ. ред. А. А. Гуссейнова и Е. Л. Дубко. – М. : Гардарики, 1999. – 496 с.

30. Этика : учебн. пособие / [Мишаткина Т. В., Бражникова З. В., Мушинский Н. В. и др.]. – Минск : Новое знание, 2002. – 494 с.
31. Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія : підручник / Єрмоленко А. М. – К. : Лібра, 1999. – 488 с.
32. Зеленкова И. Л. Этика : учебн. пособие / И. Л. Зеленкова, Е. В. Беляева. – Минск : НТООО “ТетраСименс”, 2001. – 320 с.
33. Золотухина-Аболина Е. В. Современная этика: истоки и проблемы : учебник / Золотухина-Аболина Е. В. – Ростов н/Д : изд. центр “МарТ”, 1998. – 448 с.
34. Зыбковец В. Ф. Происхождение нравственности / Зыбковец В. Ф. – М. : Политиздат, 1974. – 126 с.
35. Иванов В. Г. История этики древнего мира / Иванов В. Г. – Л. : ЛГУ, 1980. – 224 с.
36. Иванов В. Г. История этики средних веков / Иванов В. Г. – Л. : ЛГУ, 1984. – 278 с.
37. Канке В. А. Современная этика : учебник / Канке В. А. – Москва : Изд. “Омега-Л”, 2008. – 400 с.
38. Малахов В. А. Етика спілкування : навч. посібник / Малахов В. А. – К. : Лібідь, 2006. – 400 с.
39. Некрасов М. И. Этика : учебн. пособие / Некрасов М. И. – Харьков : Одиссей, 2003. – 400 с.
40. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин / Палеха Ю. І. – К. : Кондор, 2008. – 356 с.
41. Попов Л. А. Этика: курс лекций / Попов Л. А. – М. : Центр, 1998. – 160 с.
42. Прибутько П. С. Етика: посібник для підготовки до іспитів / П. С. Прибутько, Л. М. Дубчак. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2006. – 180 с.
43. Скрыпник А. Моральное зло в истории этики и культур / Скрыпник А. – М. : Политиздат, 1992. – 349 с.
44. Статінова Н. П. Етика бізнесу : навч. посібник / Н. П. Статінова, С. Г. Радченко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 280 с.
45. Фромм Э. Душа человека / Фромм Э. – М. : Республика, 1991. – 430 с.
46. Чмут Т. К. Етика ділового спілкування : навч. посібник / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка. – К. : Вікар, 2002. – 223 с.
47. Швейцер А. Этика и культура / Швейцер А. – М. : Прогресс, 1973. – 344 с.

8. Інформаційні ресурси

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE>
2. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%8C>
3. <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-46198236>
4. <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12760/>
5. http://esu.com.ua/search_articles.php?id=69220
6. <https://sites.google.com/a/dokagroup.com.ua/dzerelo-znan/moral-i-etika>
7. <https://gtmarket.ru/concepts/7184>
8. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/programaskarbnitsya-moralilokhvitska.pdf>